

BESZÁMOLÓ

Kállai Nóra – Simonyi Nelli:

Létezik-e jogrendszerek közötti verseny? – Joggazdaságtani konferencia a Pázmány Péter Katolikus Egyetemen

A címben szereplő kérdés állt a középpontjában annak a szeptember 4-én megrendezett joggazdaságtani konferenciának, amelyen számos, a jogtudomány különböző területein munkálkodó szaktekinetly tiszteletét tette. A konferencia több szempontból is rendhagyónak bizonyult. Egyrészt felhívta a figyelmet egy olyan modern elemzési módszerre, amelynek Magyarországon még nincs hagyománya. Másrészt pedig magukat az előadókat is komoly kihívás elé állította, hiszen egy teljesen más perspektívából kellett megközelíteniük a saját kutatási területüket.

A konferenciát megnyitó plenáris ülésen elsőként Szalai Ákos (PPKE JÁK), a konferencia egyik fő szervezője tartotta meg beszédét. Előadásában rámutatott arra, hogy a jogok közötti versenyt tulajdonképpen az teszi lehetővé, hogy az egyes jogintézmények átvehetőek más jogrendszerekből, illetve maguk a jogok is megváltoztathatóak. A különböző jogrendszerek így folyamatosan reagálnak egymásra és a joggazdaságtan legfőbb funkciója annak vizsgálata, hogy ezek a folyamatok milyen hatással vannak a társadalomra, valamint a gazdaságra. A verseny célja többféle lehet; egyrészt egy versenyképesebb gazdaság és társadalom megteremtése (habár Szalai Ákos megjegyezte, hogy a versenyképesség, mint fogalom nehezen értelmezhető), másrészt cél lehet az is, hogy a tőke az adott országba jöjjön, míg a nem kívánt tényezők távozzanak onnan el. Egy tipikus példája annak, amikor a jogválasztás a versenyelőnyt szolgálja az, amikor a vállalatokat egy másik, számukra kedvezőbb feltételeket nyújtó állam joga alapján hozzák létre az adott országban. Ugyancsak megemlíthetjük a fórumválasztás szabadsága nyújtotta előnyöket is, hiszen ezáltal a szerződő felek azt a bíróságot/választottbíróságot köthetik ki az esetleges jogvitáik elbírálására, amely számukra a legkiszámíthatóbb és legkedvezőbb jog alapján bírálja el azt.

Menyhárd Attila (ELTE ÁJK) előadásában azzal a kérdéssel foglalkozott, hogy beszélhetünk-e a magánjog versenyképességéről. Abban megerősítette a Szalai Ákos által elmondottakat, hogy a verseny a társasági jog és a fórumválasztás területén is egyértelműen észlelhető. Ugyanakkor kiemelte, ahhoz, hogy egy jogrendszer versenyképességéről beszélhessünk, feltételeznünk kell, hogy az adott jogrendszer hatással van az állam gazdaságára. Amennyiben abból indulunk ki, hogy a jog feladata az egyes társadalmi érdekek érvényre juttatása, akkor megállapíthatjuk, hogy voltaképp a gazdaság határozza meg a jogrendszert, és nem fordítva. Ha pedig ez a tétel igaz, akkor nem beszélhetünk a jogrendszer versenyképességéről. Továbbá megjegyezte még, hogy a magyar joggyakorlat nem igazán vizsgálja a versenyképességet néhány kivételtől eltekintve. Erre lehet példa a bizalmi vagyongazdálkodás intézménye illetve az új Ptk. által

hatályon kívül helyezett ún. Külkereskedelmi Ptk. (1978. évi 8. tvr.), melynek kifejezetten az volt a célja, hogy Magyarországot vonzóvá tegye a külkereskedelmi kapcsolatokban azáltal, hogy enyhített a régi Ptk. szigorú szabályain. Végző konklúziója az volt, hogy a versenyképességben való gondolkodás mindig valamilyen gazdasági koncepció függvénye, és a magánjog önmagában nem képes egy jogrendszer versenyképességét növelni.

A nyitó plenáris ülést követően a konferencia különböző témájú szekciókban folytatódott, ezzel széles választási lehetőséget biztosítva a hallgatóság számára. A 9 szekción belül összesen 31 előadás hangzott el a délután folyamán.

Jakab András (MTA TK Jogtudományi Intézet) a jogállamiság mérése indexek segítségével címmel tartotta meg előadását. Felhívta a hallgatóság figyelmét a standard jogi elemzések korlátozott voltára amely abból áll, hogy bár egy-egy jogi változásról eldönthető, hogy az a jogállamiság minőségének szempontjából előrelépés-e, azonban a jogrendszer egészéről már jóval kevesebbet tudunk mondani. A gond az aggregálásból fakad, ami nem más, mint a különböző területeken végbement változások együttes hatásainak a meghatározása. Nem kétséges, a jogrendszer egészét is értékelni kell. Az előadás során bemutatásra került, az hogy az indexek használata hogyan segít a jogállamiság értékelésében. Ez történhet úgy, hogy az index egy véges intervallumon (ilyen a The World Justice Project Rule of Law Index mutatószáma is, amelynek a skálája 0-tól 1-ig terjed) vesz fel értéket, ahol a nagyobb értéket kapó ország állapota jobb a jogállamiság szempontjából. Felmerülhet a jogász szakma képviselőiben, hogy az ilyen szintű egyszerűsítés veszélyekkel jár, hiszen a szélesebb publikum elé végeredményben csak egy szám kerül, mellőzve az elmélyültebb jogi elemzést. Jakab András ezzel szemben azt hangsúlyozta, hogy a jogállamiság kérdéseit és fontosságát így könnyebb a laikusokkal is megismertetni. Több intézmény is készít indexeket, melyek összehasonlíthatóságát nehezíti, hogy különböző országokra különböző módszertan felhasználásával készültek. A mutatók egy csoportja szakértői véleményeken alapul, míg más mutatókat kizárólag nyers adatokból állítanak elő (például a bűncselekmények áldozatainak száma az össznépessegre vetítve). A jogász szakmától távol álló problémák is felmerülnek a kutatás során, mint például a kérdőíves felmérés lebonyolítása, valamint a hiányzó és heterogén adatokat kezelő statisztikai módszerek alkalmazása. Különböznek az indexek egymástól abban is, hogy miként konceptualizálják a jogállamiságot. Az előadó megítélése alapján a létező indexek közül a World Justice Project Rule of Law Index-e a legjobb, mivel módszertanilag ez a legkidolgozottabb és specifikusan a jogállamiság kérdéseire fókuszál.

Darázs Lénárd (ELTE ÁJK) a termékszavatosságról szóló előadásában azt mutatta be, hogy hogyan is értelmezhető ez, az új Ptk. által bevezetett intézmény az európai jogrendszerek versenyében. Ennek a jogintézménynek egyelőre nincs általános nemzetközi elfogadottsága és csak az egyes országok nemzeti szabályozásában találkozhatunk vele. Ezen országok közé tartozik Finnország, Svédország, Norvégia, Lettorság, Szlovénia, Spanyolország, Portugália és most már Magyarország is (amely egyébként a spanyol, illetve portugál mintát követi). Magyarországon, a verseny szempontjából a termékszavatosság bevezetésének pozitív és negatív hatásai egyaránt

vannak, de a negatívumok sajnos hangsúlyosabbak. A pozitív hatások között kell megemlítenünk az erősebb fogyasztóvédelmet, hiszen a fogyasztónak immár több választási lehetősége van a tekintetben, hogy hibás termék esetén kihez forduljon. Azáltal pedig, hogy lehetősége van a gyártót közvetlenül is elérni, csökkennek a költségei. Negatívum azonban, hogy a termékszavatosság bevezetése egy túlzott, átláthatatlan jogi komplexitást eredményezett. A gyártókat pedig nem megfelelő investíciókra kényszeríti, amelyek miatt a magyar piac immár kevésbé vonzó. Ráadásul a gyártók ezen befektetések költségeit a kereskedőkre hárítják, míg a kereskedők az így keletkező költségeiket a fogyasztókra, tehát végső soron a fogyasztói árak emelkednek. Az tehát mindenképpen megállapítható, hogy az árérzékeny és/vagy földrajzilag kisebb piacokkal rendelkező országok versenyhátrányba kerülnek és sajnos Magyarország is ezen országok csoportjába sorolandó. Mindezek után érdekes, bár nem meglepő konklúziója az előadónak az volt, hogy a termékszavatosság bevezetésére így és ilyen formában nem volt szükség, hiszen a fogyasztó, ha nagyon akarta eddig is el tudta érni a gyártót. Az izolált nemzeti megoldás pedig nem ajánlott, mivel egy közös európai szabályozás nélkül amúgy sincs értelme.

Orbán Endre (PPKE JÁK, Ars Boni) előadásában a gazdasági válság Európai Unión belüli migrációra gyakorolt hatásairól beszélt. Bevezetőjében az 1956-ban Tiebout által megfogalmazott „lábbal szavazás” elméletét hozta fel, melyet a jogrendszerek közötti verseny egyik alapvető elméletének tekinthetünk. Ezen hipotézis szerint a lakosok az adott helyen nyújtott közszolgáltatások alapján lábbal szavaznak, vagyis oda költöznek, ahol többet és olcsóbban kapnak a közösségtől, mint máshol. Ez a jelenség megfigyelhető az eltérő nemzeti szintű önkormányzati adóztatási politikák esetében, valamint Európai Unió szinten a munkavállalók szabad mozgása és az uniós polgárság kapcsán is. A migrációs folyamatokat illetően egy korábbi interjúmban Lenkovics Barnabás¹ jegyezte meg, hogy ki gondolta volna, hogy a „szabadság világból” is több százezer fiatal távozik majd Nyugatra. Míg korábban a szomszédos országok közötti migráció volt a jelentős, mára már Európai Unió belüli migrációról beszélhetünk, köszönhetően a közösségi média elterjedésének, az ún. Ryanair-faktornak, a képezések Unión belüli elismerésének, valamint a 2004-es és 2007-es uniós csatlakozás az adminisztrációs akadályokat is megszüntette, ha úgy tetszik, a migráció ára mára jóval alacsonyabb lett. A válság és az Unión belüli népességmozgás közötti kapcsolat elemzésekor figyelembe kell vennünk több tényezőt is, ún. toló és húzó faktorokat, mint például a lakosság számot, a megélhetési költségeket, a munkanélküliség mértékét, az ún. elégedettségi indexet, és nem utolsósorban a válság jelenlétét is az adott államban. Az előadó mindemellett kiemelte, az Európai Unión belül korántsem akkora a migráció, mint például az Egyesült Államokban, a felmérések szerint az Európai Unió összlakosság 3,1%-a fog más államban élni.

A polgári jogi szekcióban tartott előadásában **Bán Dániel** (BCE GTK) a hatékony szerződésszegés témakörét járta körül, melyről bővebben is olvashatnak egy korábbi cikkünkben.² Bevezetésként kiemelte, hogy a szerződésszegés, mint „hatékony jogsértés”

¹ Hancz Patrik: Interjú Dr. Lenkovics Barnabással, az Alkotmánybíróság elnökével. *Ars Boni* 2015/3. 46-53. o.

² Simonyi Nelli Zita: A hatékony szerződésszegés. *Ars Boni* 2015/4. 26-31. o.

minden esetben hosszas mérleges, racionális döntés útján valósulhat meg, jellemzően a business to business relációkban. A hatékony szerződésszegés lényege abban ragadható meg, hogy adott esetben a szerződést megszegő fél haszna nagyobb lehet, mint a jogosult kára. Amennyiben pedig a jog funkciójának elsősorban azt tekintjük, hogy egyfajta értékközvetítő szereppel bír, ezáltal nyilvánvalóan befolyásolja mind a magánszemélyek, mind a gazdaság szereplőinek magatartását, így alapvető kérdésként merül fel, hogy a jognak miként kellene viszonyulnia az olyan esetekhez, amelyekben tulajdonképpen maga a jog nem ösztönzi a felek bármelyikét a jogkövető magatartásra. Bán Dániel ennek kapcsán három lehetséges utat vázolt fel. Elsőként a haszonelvonás lehetőségét, amely esetben nem a jogosult kára kerül a középpontba, hanem a szerződésszegő haszna, ez a megoldás tulajdonképpen tekinthető a rossz szerződésből való kivásárlás árának is. Másodsorban megoldást jelenthet az ún. büntető kártérítés alkalmazása is, harmadsorban pedig egyéb, nem kártérítés jellegű megoldások, mint például az állam javára való marasztalás. Az előadó záró gondolataiban kiemelte, hogy a hangsúly a kereskedelmi viszonyokban a szerződő feleken van, és a jogalkotótól nem kell elvárni, hogy jogkövető magatartásra ösztönző kártérítési rendszert alakítson ki, valamint meglátása szerint a business to business relációkban nem is feltétlenül célszerű korlátozni a racionális szerződésszegés lehetőségét

A szekciókat követően a konferencia egy plenáris ülés keretében fejeződött be, amelyen még számos értékes gondolat hangzott el. **Frivaldszky János** (PPKE JÁK) az előadásában például kifejtette, hogy a verseny tulajdonképpen egy eszköz; önmagában se nem jó, se nem rossz, és azt kell megvizsgálni, hogy annak a társadalom számára milyen hatásai vannak. Feladata, hogy a közjó igazságossági szempontjai is érvényesülni tudjanak és ezen cél megvalósítására a jogászoknak is törekedniük kell. A konferencia végül **Katona Klára** (PPKE JÁK) szavaival zárult, aki kifejezte örömét a konferencia megszervezésével és megtartásával kapcsolatban. Véleménye szerint a konferencián rengeteg inspiráló előadás hangzott el, és érdemes lesz a későbbiekben is olyan eseményeket szervezni, amelynek a joggazdaságtan áll a középpontjában. Ez ugyanis egy olyan új területe a tudománynak, amely mindenképpen figyelmet érdemel, és amelynek Magyarországon is van – kell, hogy legyen jövője.